

Suriye'nin Yeni Sınırları ve Türkiye

Suriye'de 6 yıldır devam eden savaş ve kriz süreci başta Türkiye olmak üzere yerel ve bölgesel güçleri ciddi anlamda yormuştur. Bir şekilde bu krize dahil olan bölge ülkeleri bunu yönetmede ve çelişen çıkarları ortak bir zeminde buluşturmada zorlanmaktadır.

Sırasıyla 2012, 2014 ve 2016 yıllarında yürütülen Cenevre görüşmeleri, muhalefet ile rejim temsilcilerini bir araya getiren en iddialı girişimler olmuştur. Birinci Cenevre görüşmesinin sonunda kabul edilen 6 maddelik bir planla; bütün tarafların ateşkes ilan etmeleri, insani yardımların her yere ulaştırılması, tutuklular için gözlemcilerin gönderilmesi gibi bir dizi karar alınmıştı. Ancak ne muhalif gruplar ne de rejim anlaşmayı uygulamadı. 2014 yılındaki ikinci Cenevre görüşmelerinde ise, bu kez sahada avantajı ele geçirmeye başlamış olan rejim tarafının, sadece terörü konuşma konusunda ısrar etmesi nedeniyle görüşmeler tıkanmış ve başarısız şekilde sonuçlanmıştı. 2016 yılı Şubat ayındaki Üçüncü Cenevre görüşmeleri ise tarafların sahada üstünlük sağlayamadıkları ve çatışmaların yerel aktörlerden ziyade uluslar arası güçlerin kontrolüne geçtiği bir dönemde geldi. Hava saldırılarının bitirilmesi ve insani yardımların kolaylaştırılması konuları öne çıktıysa da somut bir sonuç alınamadı. Şubat 2017 tarihinde yapılacak Dördüncü Cenevre görüşmeleri bu yönüyle geçmiş tecrübeleri de göz önüne alan bir gündemle toplanacaktır. Bu nedenle 23 Ocak'ta yapılmış olan Astana görüşmeleri bir anlamda, Cenevre'ye kadar durumun daha da kötüleşmesini önlemek üzere atılmış stratejik bir adımdır. Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde gerçekleşen ateşkesi kalıcı hale getirmek için 3'lü bir mekanizma kurulmasının kararlaştırıldığı zirvede Cenevre için güçlü bir niyet çıktı.

Türkiye'nin Suriye krizindeki rolü ve imajı başından itibaren değişken bir seyir izlemiştir. 2011 yılında Arap Baharı sürecinde Türkiye'nin demokratik değişim yönündeki tavrı bu yönüyle hem tutarlı hem de bölge halkları nezdinde oldukça olumlu karşılanmıştı. Suriye özelinde ise, özellikle sokaktaki insan sorunlarının diyalog yoluyla çözümünden yana olduğu için Türkiye'nin, krizin başlarında o sese kulak verip diyalogla çözüme ulaşma gayretleri takdir topladı. Ancak olayların silahlı çatışmaya dönüşmesi ve insanların hayatını kaybetmeye başlaması ile birlikte, Türkiye de tavrını sertleştirmek zorunda kaldı. Türkiye'nin Beşşar Esed yönetimine karşı açıkça tavrı alan söylemi, başlarda Suriye sokağındaki harekete büyük bir moral vermişti. Suriye halkı, söylem düzeyindeki bu desteğin somut yardımlarla desteklenmesini beklentisi içine girmişti. Bu beklentiye karşın Türkiye, tek başına bir maceraya atılmaktansa, tıpkı Libya'daki gibi uluslararası bir koalisyonla beraber hava harekati ve kolektif sorumluluk istiyordu. Ancak, Amerika'nın Suriye'deki muhalif çoğunluğun sesine kulak vermek yerine, tüm Suriye siyasetini DAESH ile mücadeleye indirgemesi ve PYD ile kader birliği etmesi, Washington yönetiminin iyi niyetli olmadığını gösterdi.

Yine benzer şekilde Türkiye'nin yürüttüğü Fırat Kalkanı operasyonu, çok olumlu olmakla birlikte, bunun Fırat nehrinin doğusuna uzatılması konusunda taktik değişikliği çok önemli görülmektedir. Bölgedeki birçok Arap aşireti, Türkiye'nin bizzat ordusuyla kendisini riske atmasındansa, aşiretlere yardım edilmesi halinde DAESH ve PYD'nin kolaylıkla bölgeden silinebileceğini belirtiyorlar. Orada Türkiye, denge unsuru olarak Arap aşiret mensuplarından oluşan bir ordu oluşturup güçlendirmeli beklentisi bir hayli fazla.

Masa'da rejimin elinin zayıf olduğuna kuşku yok. Ruslar ve İran desteği olmasa Esed rejiminin her hangi bir pazarlık şansı olmadığını herkes farkında. Suriye'nin bütünlüğünü koruma konusunda hemfikir olan Rusya ve İran'ın savaş sonrası için çözüm önerilerinin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bugün, İran'ın hava gücü olarak Rusya'ya, tam tersinden Rusya'nın da kara gücü olarak İran'a ihtiyacı bulunsa da, barış sonrasında kurulacak yeni Suriye yönetiminin şekli konusunda iki ülke tamamen farklı düşünüyor. Rusya, halkta mezhebi bir karşılığı olmadığı için İran'ın kafasındaki bir Suriye rejiminin tutmayacağını bildiği için kendi uzun vadeli çıkarları için daha paylaşımcı bir siyasi yapıya yakındır. Türkiye böylesi bir ayrışmada Rusya ile yakın hareket ederek geçiş dönemini yönetebilir.

Türkiye'nin öncülük ettiği ateşkes doğru bir yaklaşım olduğundan, önümüzdeki dönemde de Ankara'nın, "çözüm odaklı" değil, "süreç odaklı" yaklaşımı sürdürerek, ateşkes ortamını uzatmak için elinden gelen tüm çabayı göstermesi gerekir. Türkiye'nin, korunması için çabaladığı bu ortamın devam etmesi halinde, Suriye halkı bombalamalarda emin olunca yeniden sivil inisiyatifler güçlenecektir. Tarafların bu savaş daha fazla sürdürme konusundaki gücü iyice azalmıştır. Bu nedenle, acil bir çözüm mümkün olmadığına göre, ateşkesi alabildiğine uzatıp muhafaza etmek şu an için önemli görünmektedir.

Normalleşme, Suriye'de bulunan yabancı militan güçlerin varlığını da sorgulamaya açacaktır. Yabancıların

gitmesiyle birlikte Suriyeliler masaya oturma ve pazarlık şansı artacaktır. Türkiye'nin böyle bir süreçte hem yabancıların bölgeden temizlik ve tahliyesinde hem de ÖSO gibi yerel unsurların hiyerarşik olarak güçlendirilmesinde önemi artacaktır.

Bunu yaparken Türkiye'nin en fazla dikkat etmesi gereken husus, Suriye'deki savaşın içine çekilmeye çalışıldığı gerçeğini görmesidir. Bu noktada özellikle Nusra grubu ile karşı karşıya getirilme riski artıyor. Türkiye, kendi güvenliğini garanti altına aldıktan sonra Batının güvenlik beklentilerini karşılamak gibi bir zorunluluk hissetmemelidir.

Tüm uluslar arası aktörlerin yeni bir Ortadoğu haritası çizmek için çalıştığı böylesi bir kaos döneminde Türkiye güvenli bölgeler siyasetini pekiştirdikten sonra dışarıdan dayatmalara hazırlıklı olmalı. Yeni devletçiklerin kurulmasını önlemek üzere tedbirlerini hızla hayata geçirmelidir.

Suriye'deki sorunun o ülkenin halkıyla birlikte ve onların beklentilerine uygun şekilde çözülmesi gerektiğini gözden uzak tutulmamalı. Bu nedenle Batılı ülkelerin yapacağı her türlü oldu-bitti projeye karşı dikkatli olunmalı. Türkiye barış süreçlerinde rejim ile halkın beklentileri arasındaki dengeyi gözetmelidir.

Suriye hukuken değil, ama fiilen parçalanmış durumda. Türkiye, kendi güvenliğini sağladığı alanlar dışında gelecekteki operasyonlarda, kendi askeri birliklerini sokmak yerine, Suriyelilerden oluşan bir ordu kurmalı ve büyümeli. Suriye içinde daha fazla askeri operasyona girişmemeli.

PYD Kürtlere zulmedip, kendileri dışındaki hiç kimseye hak tanımadığı için Suriye'deki Kürtler arasında da problemdir. Türkiye, PYD'nin etkinliğini sınırlamak istiyorsa, diğer Kürt grup ve aşiretlere destek vererek, Suriye'nin kuzeyindeki Kürt toplumuna ulaşmalıdır. Bunu yaparken, özellikle Haznevi şeyhlerinin etkinliği değerlendirilmeli. Batının bölgede oluşturmaya çalıştığı kanton siyasetini engellemek üzere Türkiye yerel partnerlerini güçlendirmeli.